

Páris a Pilvaxban

Buza Péter

A kávéházi kultúrtörténet iránt erősen elkötelezett laikus meg van győződve arról, hogy a Pilvax – és éppen a Pilvax! – történetének mára már minden ága-bogát feldolgozta a szakma. Hát nem. Főleg a legendás intézmény kultuszának második csúcskorszakát illetően mutatkozik közös tudásunknak terjedelmes vakfoltja. Ez az 1919-től az 1930-as évek közepéig terjedő időszak. Ezekben az években bizonyos Páris Vilmosné volt a jeles hely tulajdonosa.

taglalásából – a Magyarország 1928. évi 1. számának maga jegyezte írásában (A Pillwax-kávéház emléktáblája).

Egy francia família

1927 szilveszteri cikkében Bevilaqua néhány további érdekes részletet mesél el magáról a Páris családról, özvegy Meszl Lujza urának felmenőiről is. Mindazt, amit leír, nyilvánvalóan maga Páris Vilmosné mesélhette el neki. Az özvegytől (és BBB-től) megtudjuk, hogy *Páris Vilmos* apja, *Theodore de Paris*, aki 1819-ben született Párizsban, egy belga bank gödi birtokainak (előtte *Lónyai Menyhértnek*) jószágigazgatójaként halt meg Magyarországon, 1860-ban. Az ő apja pedig a hugenotta *Jéhan Frédéric de Paris* volt, aki frankföldről a poroszokhoz menekült, majd az 1815. évi bécsi béke jóvátételi tárgyalásai során befogadó hazájának képviselőjeként működött közre szülőhazája megbüntetésének kivitelezésében.

Theodornak – magyar iratokban: Tivadarnak, Meszl Lujza apósának – utánanéztem valamelyest. Kiderült, hogy nem 1860-ban, hanem 1867. november 10-én halt meg. A „belga-bank ügynöke” – és nem birtokának jószágigazgatója – volt. Mindössze 48 évesen – „a gödi puszta vasúti átjárónál gőzmozdony általi összezúzása folytán” –, tragikus körülmények között távozott az élők sorából. Hat árva siratta: *Ágoston, Sándor, Oszkár, Frigyes, Vilmos és Gizella*.

A Terézvárosban, az akkori Ó utca 40. számú házban lakott az özvegy és családja, de amikor az asszony, Rácz Erzsébet 1888-ban, 58 évesen magára hagyta többnyire már nagykorú gyermekeit, az akkori Szemere utca 12. szám alatt élték, ez pedig a Haggemacher-féle gőzmalom épületegyüttese. A Haggemacher és a Paris család között felderíthető a kapcsolat. *Haggemacher Henrik* volt az 1880-as évek közepén Svájc budapesti konzulja, egy bizonyos *Paris Elek* pedig (akit nem tudok elhelyezni Vilmos családfáján, de

Az elvárható legnagyobb körültekintéssel próbáltam tájékozódni arról, feljegyezték-e valaha is a kávéházi kultúra tudósai egy bizonyos *Páris Vilmosné* született *Meszl Lujza* nevét – és működésének tartalmát. Tekintve, hogy egy éppen esedékes családkutatási búvárkodás mellékszálaként a látókörmbe került mint a Pilvax utolsó magántulajdonosa. Találtam is egyetlen-egy szerzőt, aki személyével foglalkozott. *Bevilaqua Borsody Béla* szentel neki egy fotót s képaláírást alapművében (Pest-Budai Kávéházak): „Kávéház és forradalom. A régi Pillvax Kávéház egykori emléktáblája az új Pillvax kávéházban. »Ez a kávéház volt 1848-ban a Forradalmi Csarnok. Itt gyűlt össze naponta a Szabadságért lelkesedő magyar ifjúság. Itt szavalta e előszőr Petőfi Sándor a Nemzeti dalt... Emeljük és szellemük éljen itt és mindenütt e hazában.« A Kreith Béla gr. által 1900 Martius Idusán állított emléktáblát 1927 Sylvester estjén avatta fel a Petőfi Társaság és a Kávésipartestület jelenlétében

özvegy *Nemes Páris Vilmosné Kávés*. Az Emléktábla alatt van a Petőfi Társaság szombatesti »Petőfi Asztala«.”

Szép hosszú képalá, néhány hibával. A vésett felirat idézése során elspórolta az állítató, az Országos Történeti Erekllye Múzeum megnevezését. Továbbá – híven mindenkori gyakorlatához – a szemében fontosnak tűnő főneveket nagy kezdőbetűvel helyesírta. És, ki tudja milyen megfontolásból (nem tartom kizártnak, hogy mert ahogy más kávéosok, talán Párisné is elszántan támogatta nagy műve megszületését), nem a Petőfi Társaságot ékesíti fel az újraavatás babérkoszorújával, hanem „*Nemes Páris Vilmosné*”. Másrészt abban kétségtelenül igaza van, hogy erre az 1927. december 31-i újraavatásra nem kerülhetett volna sor, ha *Meszl Lujza* nem keríti elő ügyesen a régi táblát a régi Pilvax házának bontását elvégző vállalkozó raktárából.

Ez utóbbi jeles cselekedetének részleteit is BBB örökítette meg egyébként – saját érdemeit se hagyva ki az akció sikerének

bizonyos a rokonság) a kantonok országának triezsti konzuljaként működik, szintén Magyarországon. Kollégák.

Csak néhány mondatnyi kitérő ebben a történetben a következő bekezdés, amit most közbeiktatok: Páris Tivadarné Rác Erzsébet Sándor nevű fiának a fiáról, *Egon*-ról is találtam néhány adatot. Meszl Lujza unokaöccse 1924-ben született, 1934-37 között a pesti evangélikus gimnáziumba járt (az intézmény jogelődjében tanult kisiskolásként a kis *Petrovics* gyerek), 1942/43-ban aztán a Magyar Király József Nádor Műszaki és Gazdasági Egyetem elsőéves hallgatója lett. Hogy miért nem iratkozott be másodévesnek, annak okaként a háborút s bevonulását sejttem. Neve soha többé nem kerül elő a kézre álló adatbányák táróiból. (Itt kell megne-

veznem ezek legkiválóbbikát, az Arcanum Tudománytárát. Amióta használok, más ember lettem!).

Lindingerék Lipcséből

Meszl Lujza *Meszl József* cipésznek volt a leánya. A mester az 1880-as években a pesti Akácfa utcában, a következő évtized elején a Csengery utcában lakott és működött. Az 1890-es évek közepén halhatott meg: felesége, az 1828-ban született *Lindinger Lujza* 1896-ban már özvegyen távozott az árnyékvilágból.

Hogy *Lujza* nevű leányuk, aki Páris felesége lett, mikor született, erre nézve szintén csak feltételezésekre hagyatkozhatunk. Későn született gyermeknek gondolom, legkorábban az 1850-es évek közepén láthatta meg a napvilágot – így is kilencven esztendősnak kellett lennie 1945-ben, amikor a Fővárosi Levéltárban őrzött végrendeletét megfogalmazta.

A 18. század utolsó harmadától számíthatjuk azt a nagyjából ötven esztendősidő időszakot, amikor a Lindinger család több nemzedéke is – egymást követve – Lipcséből Magyarországra, közelebbről Pest városába migrált. Természetesen gazdasági menekülteként. Az életet keresve.

A familiából elsőként *Carl Lindinger* telepedett le a Terézvárosban. 1809-ben nyerte el a polgárjogot, becsületes mestersége: kapcsás és harisnyakötő. *Frisch Teréziát* vette feleségül, gyermekük nem született. De szépen gyarapodtak. Már az 1820-as években birtokolták azt a telket, amelyen a mai Hegedű utca–Király utca sarkháza áll. Örökösük, *Bösse Augustza* építtette *Hauszmann Alajossal*.

Augustza is Lindinger-lány, az édesanyját hívták így. Lipcsében született, 1815-ben. Minden bizonnyal kislánként, szülei korai halála miatt vette magához húga (nővére) gyermekét az 1820-as években a pesti kapcsásmester.

1830-ban költözött Lipcséből Pestre *Heinrich Lindinger* zenész. *Carl-Károlynak*, a bátyjának egy másik házába (ez a Kismező és Diófa utca közti átmenő telken állt, már régen eltűnt épület mai házszáma Csányi utca 3. lenne). Volt már három, még odahaza született gyermekük (a templomi muzsikuss asszonyát *Charlotte Grantnak* hívták), köztük az 1828-ban született Lujza, Meszl cipész majdani felesége (Pesten is tovább gyarapodott a család, még három Lindingerrel).

Páris Vilmos valamikor 1850 és 1860 között születethetett. Az 1890-es évek elején nősült meg először, *Troll Annát* vette feleségül. Halottas házként a gőzmalom

Szemere utca 22. számú épületegyüttesét jelöli meg: szegény ifjú asszonyka még csak 24 éves volt 1893 novemberében, amikor eltemették. Megözvegyült ura sürgősen pótyányát keresett árván maradt leánykájának, Páris Vilmának – s talált is, Meszl Lujza személyében. 1894 körül házasodhattak össze.

Meszl Lujza tudja mi az üzlet!

A mai Király utca 54. szám alatti telken álló régi Lindinger-ház 1868-ban került Bösse Augustza tulajdonába. Akkor már sok éve *Fleischmann Károlynénak* hívták, az ura Pest egyik legismertebb hajdórász-parókamestere. Mikorra derék nagy bérházuk felépül, már éppen nyugalomban vonul, vagy másfél évtizedig élvezheti még a nyugalmas öregkor örömeit. 1886-ban halt meg. Özvegye 1898-ban. Minden vagyonát – beleértve ezt a bérpalotát és Szentmihály-pusztai nyaralóját, szőlőskertjét is –, Lipcsében maradt testvérhúgára, *Bösse Paulina* férjezett *Böttnerre* és annak családjára hagyja.

Ők pedig szinte azonnal eladták 150 ezer forintért a távoli kuzin Meszl Lujzának meg a férjének, Páris Vilmosnak.

Páris egy évtizeddel korábban nyitotta meg első üzletét Pesten, az evangélikus iskola épületében, a Sütő utca 5. számú házban. Csokoládé, tea, rum a választék: a „legjobb hírben álló cégek” termékeit forgalmazza. Három évvel később, 1892-ben bővíti a szortimentet. A „*mostani járványos időkben*” különösen fertőzésveszélyes (mert piszkos) kávéházi textilszalvéták helyett papírból valót hirdet, jutányos áron.

1896-ban a Kőbányai Polgári Serfőző Rt. képviselőjeként kíván boldog új évet ismerőseinek és barátainak a Budapesti Hírlap hirdetési oldalán. Egy-két évvel korábban egy hírlapi tudósítás már mint a gyár igazgatóhelyettesét említi.

Succit, az olasz koplalművészt, aki 1894 nyarán nyilvánosan éhezett több mint harminc napig Pesten, Kőbányán vendégelik meg először a teljesítményét felügyelő bizottság tagjai. A vendéglátó Páris volt. A tudósító szerint „*az eléje tett hideg fölszeletelt nem igen ízlett a műkoplalónak. Sokkal jobb étvágyal evett egy jó nagy adag teljesen nyers marha-húst kevés olajjal és hagymával. Hanem a serfőzde sörét nagy élvezettel itta.*”

1897-ben a Sütő utcai bolt a Schmidt Victor és fiai cég tulajdonába kerül, ez időtől kezdve Vilmos az ital-nagykereskedelemre koncentrált. Időközben beköl-

tözik a Király utcai bércpalotába, 1899-ben már mint császári és királyi udvari szállító s a Charles Heidsieck Reims pezsgógyár vezérképviselője ebben az épületben jelöli meg lakását és irodáját.

Úgy látszik azonban, hogy nem tudja törleszteni a rokonságnak, illetve a hitelt folyósító pénzintézetnek a vételárát. 1901-ben elárverezik az ingóságait, nem sokkal később a házat is. Ezt követően a müncheni bajor királyi serfőzde vezérképviselőjeként szervez nyilvános kóstolókat – 1907-ben például a Városligetben –, majd feleségével együtt vendéglátósnak áll. 1913-ban az Andrassy út 61-ben nyitnak kávéházat. Ebbe hal bele valamikor a világháború éveiben.

1919-ben már özvegye, Meszl Lujza vásárolja meg Weisz Richárd olimpikon birkózóbajnoktól a második – lebontott eredeti épületéből a Pilvax közbe áthelyezett – Pilvax Kávéházat.

1927. december 31-én – természetesen a költő születésnapjára időzítve – aktív közreműködésével kerül vissza a régi, méretes fekete márványtábla az új térben kijelölt helyére. Alatta a kiegészítő, fehér márványba vésett felirattal: „A felső táblát a hajdani Uri-utca 7. sz. alatti Pillvax-kávéház homlokzatáról helyezte ide a kegyelet. Ujból felavatta a Petőfi Társaság 1927 december 31-én.”

A MÁV Visszhang Dalköre énekelte el a himnuszt, a társaság elnöke, Pekár Gyula mondott beszédet, majd a kórus a Falu végén költeményt és aktuális üzenetként a Nem, nem soha strófáit énekelte el.

S ez időtől fogva a társaság tagjai e táblák alatt találkoztak – egy ideig rendszeresen. A város pedig ismét felkapta a Pilvax kultuszát, a forradalom megemlékezéseinek is rendszeresített helyszíne lett. Igaz, Páris Vilmosnének ez a szerencsés marketingötlete nem teremtette meg az alapját annak, hogy az üzlet is virágozzon. Zeke Gyula megtalálta és saját dokumentációjában őrzi a „Kávéipar Testülethez” 1925 októberében intézett levelét, amelyben arra kéri a szakma érdekképviselőit, hogy segítsék elérni: a pénzügyigazgatóság mentesítse őt az akkor bevezetett „fényűzési adó” befizetésének kötelezettsége alól: „...a tulajdonomat képező »Pilvax kávéház«-am méreteire, valamint forgalmára nézve is, a kis kávéházak közé tartozik, s fogyasztó közönsége is a szegényebb állami és városi tisztviselőkből rekrutálódik.”

Az 1930-as évek közepére utalva pedig már teljessé vált hanyatlását írja le a

A régi Pilvax (akkor Schöja) 1890 körül

Honismeret 1992/2. számában (visszaemlékezésében), Radó György: „Hogy miből élt meg a Pilvax Kávéház akkori

tulajdonosa, özvegy Páris Vilmosné – rejtély. Nagy néha betévedt egy-egy öregúr, újságot olvasni egy csésze fekete mellett, a

biliárdasztal unatkozott, a falnak támasztott dákók busongtak. ... Nem fogyasztó vendégként, csak ünnepi látogatóként jelentek meg itt évente március 15-én kiskolások szervezett csoportjai, megemlékezni Petőfi napjáról...”

Meszli Lujza 1944. március 26-án, tanúk előtt vetette papírra hivatalos végrendeletét. Amit 1945. XI. 14-én hirdetett ki a járásbíróóság. Amiből arra következtek, hogy özvegy Páris Vilmosné abban a hónapban hagyta el örökre Lindingerék Pestjét. Lakását (a Városmajor utca 3/b-ben) fogadott leányára, Vilmára hagyta, ahogy minden más tulajdonát is, előírva a számára, hogy az összérték húsz százaléka erejéig köteles kielégíteni a további rokonokat.

A Pilvaxnak 1937-ben már más tulajdonosa volt, személye az államosításig még legalább kétszer változott. Végül az ötvenes évektől üzemi étkezdét rendeztek be a magyar történelemnek ezen a sokszor buzgón ünnepelt hiteles helyén.

Már amilyen – szokásosan – a mi nemzeti buzgóságunk... ●

„Preiszer József akvarellje a Pilvax kávéházat ábrázolja 1848-ban”

– Gyere be, parancsolj! – invitál befelé a Libanon vendéglőbe egy szemmel láthatóan messziről migrált fiatalember.

– Libanonból jöttél?

– Én szír. Tizenhat éve itt a te országodban.

– Tudod, hogy egy régi híres pesti kávéházban kínálsz a báránynak?

– Tudom, tudom. Most március tizenötödikén is jönnek. Előadások lesznek. A ti forradalomról. Olaszoktól vettük meg egy éve. Volt itt még akkor sok régi kép is a falon. De nem ment nekik az üzlet. Eladták.

– Volt itt valaha egy tábla is. Fekete feliratos márvány. A Pilvaxról.

– Ami a panzió lépcsőházában van? Nem volt az itt. Nem.

– De, biztosan. És valami más?

– Várj. Előhozom. Réz. Vésve rá, ami neked fontos.

– És hol van a kép? Mert ez egy felirat volt a falon, egy festmény alatt.

– Nálunk nincs. Mit gondolsz, felrakjam ezt a falra? Én felteszem! Ha nektek fontos. Én értem, hogy ez történelem. Jönnek folyton, keresik, mi maradt.

– És ha bezártok? Aztán a következő tulajdonos megint átalakít? Ezt az emléket meg kidobja? Miért ne lennél lelkiismeretesebb, mint mi voltunk?

– Lelki...?

– Hogy megbecsüljük, ami a történelmünk. Ami nekünk már ávszázadok óta nem sikerül. Érted?

– De mi nem fogunk bezárni. Felteszem a falra. Majd gyere be. Ott lesz.